

Coğrafya Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri

2. Baskı

FATİH AYDIN - ERSİN GÜNGÖRDÜ

Doç. Dr. Fatih Aydın
Yrd. Doç Dr. Ersin Güngördü

COĞRAFYA EĞİTİMİNDE ÖZEL ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ

ISBN 978-605-318-063-0

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2016, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları
Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti.ne aittir.
Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri,
kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt
ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.
Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.
Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında
yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları
satın almamasını diliyoruz.

1. Baskı: Şubat 2015, Ankara
2. Baskı: Şubat 2016, Ankara

Yayın-Proje: Didem Kestek
Dizgi-Grafik Tasarım: Didem Kestek
Kapak Tasarımı: Didem Kestek

Baskı: Salmat Basım Yayıncılık Ambalaj
Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Büyük Sanayi 1. Cadde 95/1
İskitler/ANKARA
Tel: 0312-3411020

Yayıncı Sertifika No: 14749
Matbaa Sertifika No: 26062

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi 0312 430 67 50 - 430 67 51
Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet:www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net

ÖN SÖZ

Coğrafya biliminin temel amacı, “öğrencilerin yaşadıkları dünyayı anlamalarını” sağlamaktır. Ancak toplumun büyük bir kısmı coğrafyayı sadece genel kültür bilgisi veren, istatistikî ve kuru bilgiler yığını bir bilim olarak kabul etmektedir. Ancak coğrafyanın, inceleme sahasındaki bilgileri günlük yaşamla ilişkilendirerek insanlar için nasıl daha faydalı hâle getirilebileceğini araştıran ve öğrencilerin çevrelerinde gerçekleşen olayları sorgulama becerisi kazandıran bir bilim olarak anlaşılması gerekmektedir. Bu yüzden öğrencilere öğretimin her kademesinde coğrafya konuları en iyi şekilde öğretilmeli ve onlarda yaşadıkları yer ve dünyada gelişen fiziki ve sosyal olaylar hakkında soru sorma ve yorum yapabilme becerilerinin geliştirilmesi sağlanmalıdır.

Coğrafya dersinin, öğrencilerde istenilen nitelikleri kazandırması, ancak öğrenme ortamlarının ve stratejilerinin doğru planlanması ve öğretim sürecinin buna uygun olarak gerçekleştirilmesiyle mümkündür. Öğrencilerin konulara hazır bulunuşluk düzeyi ve öğrenme stilleri, öğretmenin tercih edeceği yöntemler ve derslerde kullanacağı araç-gereçler, ders kitapları, öğretim programları, ölçme ve değerlendirme yaklaşımları gibi faktörler öğretim sürecinde önemli değişkenlerdir. Öğrencinin dersin kazanımlarını davranışa dönüştürmesinde, belirtilen değişkenlerin öğretmen tarafından dikkatle gözden geçirilmesi gereklidir.

Son yıllarda coğrafya öğretimi üzerine birbirinden değerli eserler ortaya konmuştur. Her bir çalışma coğrafya öğretiminde yaşanan eksikleri gidermek amacıyla hazırlanmış ve bu alana önemli katkılar sağlamışlardır. Bu çalışmada coğrafyanın amacı ve önemi, coğrafyada öğretim programlarının tarihsel gelişimi, coğrafya öğretiminde kullanılan öğretim ilkeleri ve stratejileri, coğrafya öğretim yöntemi ve teknikleri, coğrafya derslerinde kullanılan araç ve gereçler, coğrafya derslerini planlama, coğrafya öğretiminde geleneksel ve alternatif değerlendirme yaklaşımları, coğrafya öğretiminde yaşanan sorunlar ve öğretmenlik uygulamaları konuları üzerinde durulmuştur. Kitapta yer alan konuların içeriği uygulama örnekleri ile zenginleştirilmiştir.

Kitabın *Üçüncü, Dördüncü, Beşinci, Sekizinci ve Onuncu bölümleri* Doç. Dr. Fatih AYDIN tarafından hazırlanırken; *Birinci, İkinci, Altıncı, Yedinci ve Dokuzuncu* bölümler Yrd. Doç. Dr. Ersin GÜNGÖRDÜ tarafından kaleme alınmıştır.

Kitabımızın coğrafya öğretmenliği öğrencilerine, pedagojik formasyon eğitimi alan coğrafya bölümü öğrencilerine, coğrafya öğretmenlerine, akademisyenlere, coğrafya eğitimi çalışan lisansüstü öğrencilerine ve bu konuya merak duyanlara faydalı olmasını dileriz. Eserin hazırlanma sürecinde bizlere yardımcı olan herkese teşekkür ederiz.

Fatih AYDIN & Ersin GÜNGÖRDÜ

Doç. Dr. Fatih AYDIN

1978 yılında Adana'da doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Adana'da tamamladı. Lisans eğitimini Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği bölümünde (1997-2001), yüksek lisansını Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Öğretmenliği bilim dalında (2001-2004) ve doktora eğitimini Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Coğrafya Öğretmenliği bilim dalında (2005-2009) tamamladı. Yüksek lisans ve doktora çalışmasını *coğrafya öğretiminde işbirlikli öğrenme* üzerine yaptı. Lisansüstü eğitimi süresince Türkiye'nin farklı illerinde coğrafya ve sosyal bilgiler öğretmenliği yaptı. 2009 yılında Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümünde yardımcı doçent olarak çalışmaya başladı. 2012 yılında "*Coğrafya Eğitimi*" alanında doçent oldu ve halen Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümünde görevine devam etmektedir. Çalışma alanları arasında coğrafi bilgi sistemleri, coğrafya öğretiminde yöntemler ve çevre eğitimi gibi konular yer almaktadır. Evli ve iki çocuk sahibidir.

Yrd. Doç. Dr. Ersin GÜNGÖRDÜ

1945 yılında Bitlis Mutki'de doğdu. Lisans eğitimini A.Ü. Dil ve Tarih –Coğrafya Fakültesi, Coğrafya Bölümü Ülkeler (Türkiye) Coğrafyası kürsüsünde (1965-1969), yüksek lisans eğitimini Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya anabilim dalında (1983-1986) ve doktora eğitimini A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya anabilim dalında (1987-1989) tamamladı. 1969-1975 MEB Hatay Kız İlk Öğretmen Okulu, 1975-1976 Van Öğretmen Lisesi ve Eğitim Enstitüsü, 1976-1977 MEB Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü, Şube Müdür Yardımcısı ve Şube Müdürlüğü, 1977-1978 Gazi Eğitim Enstitüsü Müdür Baş Yardımcısı, 1978-1980 Gazi Lisesi Coğrafya Öğretmenliği, 1980-1981 MEB Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü ve 1983-2013 yılları arasında G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Coğrafya Eğitimi alanında öğretim üyesi olarak çalıştı. 2013 yılından bu yana Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Türkiye Coğrafyası Anabilim dalında meslek hayatına devam etmektedir. Yazarın 10'dan fazla ders kitabı ve 20'den fazla bilimsel makalesi, ulusal ve uluslar arası bildirileri bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
-------------	-----

1. BÖLÜM

COĞRAFİ DÜŞÜNENİN GELİŞİM VE DEĞİŞİM EVRELERİ

1. Giriş.....	1
2. Coğrafyanın Tarihçesi ve Gelişimi.....	2
2.1. İlkçağda Coğrafya.....	3
2.2. Ortaçağda Coğrafya.....	4
2.3. Yeniçağda Coğrafya.....	4
2.4. Yakınçağda Coğrafya.....	5
3. Coğrafya'nın Önemi.....	7
4. Coğrafya Biliminin Amaçları.....	9
5. Coğrafi Düşüncenin İlkeleri.....	14

2. BÖLÜM

COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN BAŞLICA ÖĞRETİM İLKELERİ VE STRATEJİLERİ

1. Giriş.....	17
2. Coğrafya Öğretiminde Kullanılan Başlıca Öğretim İlkeleri.....	18
2. 1. Öğrenene (Öğrenciye) Görelik İlkesi.....	18
2. 2. Yakından Uzağa İlkesi.....	18
2. 3. Bilinenden Bilinmeyene İlkesi.....	19
2. 4. Somuttan Soyuta İlkesi.....	19
2. 5. Açıklık İlkesi.....	20
2. 6. Aktivite İlkesi.....	20
2. 7. Bütünlük İlkesi.....	21
2. 8. Güncellik İlkesi.....	21
2. 9. Tasarrufluk İlkesi.....	22
3. Coğrafya Öğretiminde Kullanılan Stratejiler.....	22
3. 1. Sunuş Yoluyla Öğretim Stratejisi.....	23
3. 2. Buluş Yoluyla Öğretim Stratejisi.....	26
3. 3. Araştırma-İnceleme Yoluyla Öğretim Stratejisi.....	30

3. BÖLÜM

TÜRKİYE’DE COĞRAFYA ÖĞRETİM PROGRAMI GELİŞTİRME ÇALIŞMALARI

1.Giriş.....	35
2.Türkiye’de Coğrafya Öğretim Programları	36
2. 1. 1924 Yılı Coğrafya Öğretim Programı	36
2. 2. 1942 Yılı Coğrafya Öğretim Programı	36
2. 3. 1957 Yılı Coğrafya Öğretim Programı	37
2. 4. 1973 Yılı Coğrafya Öğretim Programı	37
2. 5. 1982 Yılı Coğrafya Öğretim Programı	39
2. 6. 1992 Yılı Coğrafya Öğretim Programı	41
2. 7. 2005 Yılı Coğrafya Öğretim Programı	42
2. 7. 1. Programın Genel Amaçları	42
2. 7. 2. Programın Vizyonu ve İlkeleri.....	43
2. 7. 3. Programın Temel Öğeleri	44
2. 7. 4. Öğrenme Alanları.....	47
2. 7. 5. Programda Ölçme ve Değerlendirme Süreci	50
2. 8. Coğrafya Öğretim Programlarında Yenilik Olarak Değerlendirilen Uygulamalar	51

4. BÖLÜM

YAPILANDIRMACI YAKLAŞIM VE COĞRAFYA ÖĞRETİMİ

1.Giriş.....	55
2.Yapılandırıcılığın Türleri.....	56
2. 1. Bilişsel Yapılandırıcılık.....	56
2. 2. Sosyal Yapılandırıcılık.....	57
2. 3. Radikal Yapılandırıcılık.....	59
3. Öğrenme-Öğretme Süreci ve Yapılandırıcılık.....	59
4. Yapılandırıcı Eğitim Ortamında Öğretmenin Rolü.....	61
5. Yapılandırıcı Eğitim Ortamında Öğrencinin Rolü.....	65
6. Yapılandırıcı Öğrenmede Sınıf Ortamı.....	66

7. Yapılandırmacı Öğrenmede Ölçme ve Değerlendirme	66
8. Yapılandırmacı Yaklaşımın 5E Modeli	69
9. Yapılandırmacı Yaklaşımın 7E Modeli	74

5. BÖLÜM

COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ

1. Giriş	81
2. Coğrafya Öğretiminde Kullanılan Öğretim Yöntemleri	83
2. 1. Anlatım Yöntemi	83
2. 2. Soru-Cevap Yöntemi	84
2. 3. Tartışma Yöntemi	88
2. 3. 1. Tartışma Teknikleri	90
2. 3. 1. 1. Büyük Grup Tartışması	90
2. 3. 1. 2. Panel	91
2. 3. 1. 3. Açık Oturum	91
2. 3. 1. 4. Münazara	91
2. 3. 1. 5. Forum	92
2. 3. 1. 6. Sempozyum	92
2. 3. 1. 7. Seminer	92
2. 3. 1. 8. Workshop (Çalıştay Yöntemi)	93
2. 4. Örnek Olay Yöntemi	93
2. 5. Gösteri Yöntemi	98
2. 6. Gezi-Gözlem Yöntemi	103
2. 7. Deney Yöntemi	111
2. 8. Drama Yöntemi	117
2. 9. Probleme Dayalı Öğrenme Yöntemi	122
2. 10. Proje Tabanlı Öğrenme Yöntemi	140
2. 11. İşbirlikli Öğrenme Yöntemi	154
2. 11. 1. İşbirlikli Öğrenme Teknikleri	163
2. 11. 1. 1. Öğrenci Takımları Başarı Bölümleri (ÖTBB)	164
2. 11. 1. 2. Takım-Oyun-Turnuva (TOT)	166

2. 11. 1. 3. Bireyselleştirilmiş İşbirlikli Okuma ve Kompozisyon (BİOK)	167
2. 11. 1. 4. Takım Destekli Bireyselleştirme (TDB).....	168
2. 11. 1. 5. Grup Araştırması.....	169
2. 11. 1. 6. Birleştirme I.....	170
2. 11. 1. 7. Birleştirme II	171
2. 11. 1. 8. Birlikte Öğrenme	172
2. 11. 1. 9. Birlikte Sorulmuş Birlikte Öğrenim (BSBÖ).....	175
2. 12. 4MAT Öğretim Sistemi.....	189
2. 13. Çoklu Zeka Kuramı	206
2. 14. Aktif Öğrenme	229
2. 14. 1. Aktif Öğrenme Teknikleri	234
2. 14. 1. 1. Kartopu Tekniği	236
2. 14. 1. 2. İstasyon Tekniği	237
2. 14. 1. 3. Akvaryum Tekniği.....	238
2. 14. 1. 4. Köşelenme Tekniği	239
2. 14. 1. 5. “Siz Olsaydınız Ne Yapardınız” Tekniği.....	239
2. 14. 1. 6. Beyin Fırtınası Tekniği.....	240
2. 14. 1. 7. Altı Şapkalı Düşünme Tekniği	242
2. 14. 1. 8. Altı Ayakkabılı Düşünme Tekniği	247
2. 14. 1. 9. Balık Kılçığı Tekniği	248
2. 14. 1. 10. Sokratik Tartışma Tekniği	250
2. 14. 1. 11. Akademik Çelişki Tekniği	253
2. 14. 1. 12. Konuşma Halkası Tekniği.....	257
2. 14. 1. 13. Kavram Haritaları Tekniği.....	257
2. 14. 1. 14. Zihin Haritalama Tekniği	264
2. 15. Bilgisayar Destekli Öğretim.....	266
2. 15. 1. Bilgisayar Destekli Coğrafya Öğretimi	268
2. 15. 1. 1. Coğrafya Öğretiminde CBS Kullanımı	269
2. 15. 1. 2. Coğrafya Öğretiminde Bilgisayar Destekli Animasyon Teknolojisi Kullanımı.....	278
2. 15. 1. 3. Coğrafya Öğretiminde Google Earth Kullanımı	284
2. 16. Mikro Öğretim	285

6. BÖLÜM

COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN ARAÇ VE GEREÇLER

1.Giriş.....	287
2. Araç ve Gereçlerde Aranılan Özellikler.....	288
3. Araç ve Gereç Kullanılırken Uyulması Gereken Basamaklar.....	289
4. Araç ve Gereç Kullanımının Yararları.....	290
5. Eğitimde Kullanılan Araç ve Gereçlerin Sınıflandırılması.....	293
6. Coğrafya Derslerinde Kullanılan Araç ve Gereçler.....	293
6. 1. Ders Kitapları.....	293
6. 2. Haritalar.....	296
6. 3. Coğrafya Atlasları.....	300
6. 4. Küre.....	301
6. 5. Maket.....	303
6. 6. Fotoğraflar.....	303
6. 7. Grafikler.....	305
6. 8. Diyaframlar.....	312
6. 9. Tablolar.....	313
6. 10. Profiller.....	314
6. 11. Kesitler.....	315
6. 12. Koleksiyonlar.....	315
6. 13. Bilgisayar.....	316
6. 14. Televizyon ve Video.....	317
6. 15. Akıllı Tahtalar.....	318
6. 16. Projeksiyon Makinesi.....	320

7. BÖLÜM

COĞRAFYA ÖĞRETİMİNİN PLANLANMASI VE UYGULANMASI

1.Giriş.....	321
2.Öğretimde Plan Yapmanın Yararları.....	321
3.Plan Yaparken Dikkate Alınacak Temel Öğeler.....	322
4.Eğitim ve Öğretimde Hazırlanan Planlar.....	324
4. 1. Ünitelendirilmiş Yıllık Plan.....	324
4. 2. Günlük Ders Planı.....	326

8. BÖLÜM

COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

1.Giriş.....	331
2.Temel Kavramlar	331
2. 1. Ölçme	331
2. 2. Değerlendirme.....	332
3.Eğitimde Ölçme ve Değerlendirmenin Amacı ve Önemi.....	334
4.Coğrafya Öğretim Programında (2005) Ölçme ve Değerlendirme.....	336
5.Coğrafya Öğretiminde Geleneksel Ölçme ve Değerlendirme Teknikleri.....	337
5. 1. Sözlü Sınavlar	338
5. 2. Yazılı Sınavlar	342
5. 3. Kısa Cevaplı Testler	345
5. 4. Doğru-Yanlış Testleri.....	347
5. 5. Eşleştirmeli Testler	348
5. 6. Çoktan Seçmeli Testler	349
6. Coğrafya Öğretiminde Alternatif (Tamamlayıcı) Ölçme ve Değerlendirme Teknikleri.....	353
6. 1. Portfolyo (Ürün Dosyası).....	355
6. 2. Dereceli Puanlama Anahtarı (Rubrikler)	364
6. 3. Öz Değerlendirme	368
6. 4. Akran Değerlendirme	372
6. 5. Grup Değerlendirme	373
6. 6. Performans Değerlendirme	378
6. 7. Proje.....	383
6. 8. Tanılayıcı Dallanmış Ağaç	387
6. 9. Yapılandırılmış Grid	390
6. 10. Kelime İlişkilendirme Testi.....	394

9. BÖLÜM

COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE TEMEL SORUNLAR

1.Giriş.....	397
2. Coğrafya Öğretiminde Temel Sorunlar.....	397
2. 1. Program Sorunu.....	397
2. 2. Ders Kitabı Sorunu	399
2. 3. Öğretim Yöntemi Sorunu.....	402
2. 4. Araç-Gereç Sorunu.....	403
2. 5. İş ve İstihdam Sorunu.....	403

10. BÖLÜM

ÖĞRETMENLİK UYGULAMALARI

1.Giriş.....	405
2.Türkiyede Öğretmen Eğitimi	406
2. 1. Öğretmenlik Uygulaması.....	408
2. 2. Öğretmenlik Uygulamalarında Görevli Kişilerin Sorumlulukları	412

Kaynakça.....	429
----------------------	------------

1. BÖLÜM

COĞRAFI DÜŞÜNCENİN GELİŞİM VE DEĞİŞİM EVRELERİ

1. GİRİŞ

Kelime anlamı olarak Grekçe (eski yunanca) *gê=geo* (yer, yeryüzü, dünya) ve *graphé=graphien* (tasvir, yazma-çizme) kelimelerinin birleşmesinden oluşan coğrafya, *yeryüzünün tasviri* anlamına gelmektedir. Coğrafya teriminin ilk defa M.Ö. III. Yüzyıl başlarında eski Mısır'ın İskenderiye şehrinde yaşamış olan Eratosthenes (M.Ö. 275-195) tarafından “*geographica*” veya “*geographian*” biçiminde kullanıldığı kabul edilir. Coğrafyanın tanımı, kapsamı ve işlevi bütün bilimlerde olduğu gibi zaman içinde değişikliğe uğramıştır. Coğrafyanın çeşitli tanımları şunlardır: “*Bütün çeşitlilikleriyle yeryüzüne bağlı olayları tanıtan, bunları açıklayan bilim*” (İzbrak, 1992), “*Bir beşeri bilim olan coğrafya, insanın yaşadığı, çalıştığı, bir araya geldiği ve başta kendi yaşama ortamı olmak üzere değiştirmekte olduğu yeryüzünü inceler*” (Tümertekin, 1994), “*Yeryüzünün tamamı ve bir parçası üzerinde, doğal, beşeri ve ekonomik olayların dağılımı, aralarındaki bağlantıları, sebep ve sonuçları inceleyen bir bilimdir*” (Özey, 2002) ve “*Coğrafi yeryüzünün doğal, beşeri ve iktisadî çevre etmenlerini; insanla (toplumla) ilgili kurarak inceleyen ilim*” (Doğanay, 2011).

Coğrafya ile ilgili olarak yapılan tanımlar bir bütün olarak incelendiğinde, yeryüzü, insan, olay ve etkileşim gibi öğelerin esas olduğu görülmektedir. Coğrafya tanımlarında ön plana çıkan “*yeryüzü*” ifadesi; atmosfer, litosfer ve hidrosferin temas sahası ve diğer bütün canlı varlıklarla birlikte insanların yaşama sahasıdır. Yani yeryüzü (mekân); olayların, durumların cereyan ettiği bir karşılaşma ve buluşma noktasıdır. Bu olaylardan bir kısmı, insanların varlığı ve faaliyeti ile ilgili olmayıp, tabiidir. İklim, relief şekilleri, akarsular, buzullar, göller, denizler,

toprak, doğal bitki örtüsü ve hayvanlar tabii olaylar sonucu meydana gelmiştir. Tabii olaylar bir ihtisas alanı olarak daha ziyade *Fiziki Coğrafyanın* konusudur. Fakat bu tabii olayların yanında ve onlarla birlikte, yeryüzünde insan toplulukları ve bu toplulukların hayat, faaliyet ve mekânsal organizasyonu (ülkeler, şehirler, endüstri, enerji, politika gibi) ile ilgili bir takım olaylar da vardır. Bu mekânsal konfigürasyon *Beşeri ve Ekonomik olaylar* çerçevesinde toplanabilir. Dolayısıyla bu olaylar ve durumlar *Beşeri ve Ekonomik Coğrafyanın* konusunu teşkil etmektedir.

Coğrafya biliminin sosyal bilimler içerisinde değerlendirilen *Beşeri ve Ekonomik Coğrafya* dalı ve doğa bilimleri ya da fen bilimleri içerisinde konumlandırılan *Fiziki Coğrafya* dalı esasen bilim olarak coğrafyaya dual (ikili) bir yapı kazandırmıştır. Gerçekten coğrafya bilimi yüzyıllar boyunca bu ikili yapısından dolayı bir taraftan fen bilimleri içinde, diğer taraftan sosyal bilimler içinde sınıflandırılmaktadır. Bu durum 1950'lerde Amerikan coğrafyacılarının başlattığı postmodern coğrafi akım döneminde daha belirgin biçimde hissedilmiştir. Amerikalı coğrafyacıların başını çektiği batı coğrafya ekolü coğrafyayı tasviri-idiografik bir yapıdan yasa koyan, teori üreten bir bilim haline getirmiştir. Pozitivist akım* olarak nitelendirilen dönem 1970'lerde radikal akım tarafından eleştirilene maruz kalsa da coğrafi düşünce biçiminde derin etkiler yaratmıştır. Günümüz coğrafya bilimi yalnızca yıkımın ve bilginin teknolojik araçlarının gelişimi nedeniyle değil bununla birlikte bilimsel bilginin kaydettiği ilerleme nedeniyle de yeni biçimler ve farklılıklar kazanmaktadır (Lacoste, 2014:56). Bu bağlamda coğrafya biliminin nüvesini oluşturan iki büyük kolu Fiziki Coğrafya ile Beşeri ve Ekonomik Coğrafya zaman içinde bilimsel gelişim çizgisindeki farklı normlara bağlı olarak farklı formlar kazanmışlardır. Bu çerçevede araştırma yöntemi ve probleme yaklaşım itibarıyla Fiziki Coğrafya ile Beşeri ve Ekonomik Coğrafya neredeyse birbirinden tamamen ayrılmaktadır.

2. COĞRAFYANIN TARİHÇESİ VE GELİŞİMİ

Coğrafya bilimi kelime olarak ilk kullanıldığı yaklaşık 2200 yıl öncesinden günümüze değin bir bilim kimliği kazanmasına kadarki süreçte ve bir bilim olarak ortaya çıkışından bu yana pek çok defa değişimler geçirmiştir (Üçışık ve Demirci, 2002:117). Bu anlamda ilkçağdan günümüze kadarki tarihsel seyir coğrafya biliminin felsefi anlamda tarihsel arka planını oluşturmaktadır.

* İlk kez Auguste Comte tarafından ortaya atılan felsefi düşünce biçimi olan Pozitivizm, dış dünyanın getirdiği bilim temelli olmayan (metafizik öğelere dayalı) bilgiyi esas almaz. Bu ilke; gözlemlenebilen, ispatlanabilen bilgiyi (deneysel olanı) esas bilgi kabul eder. Dolayısıyla pozitivizm "Doğru bilgiye olayların incelenmesiyle ulaşılabileceğini ve bu tür bilgileri yalnızca deneysel bilimlerin sağlayabileceğini ileri süren bir felsefe sistemidir" (Sönmez, 2010:161).

2.1. İlk Çağda Coğrafya

Bu çağda basit bazı gözlemler ve bu gözlemlere dayalı olarak yapılan bazı harita çizim denemeleriyle başlamıştır. Bugüne kadar ulaşılmış en eski belge, M.Ö. 2700 yılında yapılan Babillilere ait bir haritadır. Bu çağda daha çok astronomi, matematik ve geometriden yararlanılarak yeryüzünün şekli ve boyutlarının hesaplanmasıyla dar alanlı seyahatlere bağlı tasvirlerin yapılması coğrafya olarak algılanmıştır. *Thales*, *Herodot*, *Aristo*, *Poseidonios*, *Eratosthenes*, *Strabon*, *Batlamyus* ilkçağa damgasını vuran filozoflar olup coğrafyaya da ilgi duymuşlardır. *Herodotos* (M.Ö. 484-426), *Tales* (M.Ö. 636-546) ve *Aristo* (M.Ö. 384-322) gibi çağın ünlü düşünür ve gezginleri (seyyah), bugün de ünlerini korumaktadırlar. Çünkü bunlar, ilk filozoflar ve aynı zamanda da, ilk tarihçi ve coğrafyacılar olarak kabul edilmektedirler (Doğanay, 2011:3).

Örneğin;

- **Thales**, ilk çağın ilk coğrafyacısı olarak bilinir. Thales'e göre "Dünya, okyanuslar üzerinde yüzen ve diske benzeyen bir yuvarlaklığa sahiptir."
- "Tarihin babası" olarak bilinen **Herodotos**, Anadolu'dan başlayarak Libya, İran, Yunanistan, Doğu Avrupa'nın Güney Bölgeleri, Hindistan gibi ülkeleri dolaşmış ve 9 kitaptan oluşan "*Herodotos Tarihi*" adını verdiği bir eser yazmıştır.
- Ünlü filozof Eflatun'un öğrencisi olan **Aristo**, IV. yüzyıldan beri dünyanın küre şeklinde olduğunu savunmuştur. Aristo, ay tutulması sırasında, dünyanın ay üzerine düşen gölgesinin yuvarlak olduğundan hareketle, dünyanın yuvarlak olduğunu savunmuştur.
- İskenderiye Coğrafya Ekolünün kurucusu olan **Eratosthenes**, coğrafyayı *terim* olarak ilk kez kullanmıştır (*Geographica* adlı eserde). Dünyadaki yerleşik alanların sınırlarını belirlemiştir. Ayrıca, 1 derecelik meridyen yayını ve dünyanın çevre uzunluğunu hesaplayarak, paraleller ve meridyenlerden oluşan sistemin gelişmesine önemli katkıda bulunmuştur.
- Roma İmparatorluğu devrinin en önemli gezgini, tarihçi ve coğrafyacısı olarak kabul edilen **Strabon** uzun süreli seyahatler yapmış ve imparatorluğun hemen bütün bölgelerini gezmiştir. Strabon, 17 ciltlik *Geographica* adlı yapıtında matematik coğrafya, fiziki coğrafya, jeopolitik ve ekonomik coğrafya bilim dallarında önemli bilgiler vermektedir.
- Coğrafya ve haritacılığın gelişmesinde büyük rol oynayan **Batlamyus**, Mısır'da İskenderiye okulunda öğrenim görmüş olup sekiz ciltlik *Geographike Hyphegesis* (Coğrafya Kılavuzu) ile *Meghale Syntaksis* (Büyük Gök Sistematigi) eserlerini yazmıştır. Coğrafi keşifler dönemindeki ünlü kâşiflerin en çok yararlandığı kişi Batlamyus'tur.